

Lesták Tamás: Líbiában a helyzet változatlan?

Kulcsszavak: *Líbia egységkormány, Khalifa Hafta, Iszlám Állam, EUNAVFOR művelet*

A líbiai egységkormány megalakulását követően optimista és kevésbé derűlátó várakozások is napvilágot láttak az ország régen várt stabilizálódása kapcsán, azonban az elmúlt fél év eseményei tovább erősítik a tételt, miszerint az észak-afrikai ország politikai, társadalmi, biztonsági és gazdasági téren is különleges tagja a térségnek, ahol nem feltétlenül az „elvárt” módon zajlanak az események. A továbbiakban az elmúlt hónapokban tapasztalt líbiai események tükrében próbálom meg felvázolni a középtávú várható forgatókönyveket.

Az egységkormány felé vezető (zsák)utca?

2016 tavaszán – a létrehozott új egységkormány működésképtelenségének látványos mellékhatásaként – a két rivális kormány és a hozzájuk kötődő fegyveres csoportok, paramilitáris és reguláris erők álltak szemben egymással, kiegészülve az Iszlám Állam fokozatos terjeszkedése jelentette általános biztonsági kockázattal. Az év vége felé haladva a korábbinál is bonyolultabb kép rajzolódik ki, folyamatosan változó szövetségekkel, az ezen szövetségi körből kiugró csoportokkal és valamennyi csoportnál egyre növekvő mennyiségű és minőségű fegyverzettel.¹

A 2016 márciusában megbízott Elnöki Tanács **még mindig adós** a legfőbb feladatának számító **végleges és működő egységkormány létrehozásával és az új parlament felállításával**.

Katonailag a helyzet még törekenyebbé vált, azzal a nem elhanyagolható és aggasztó jelenséggel együtt, hogy a felek egyre több modern nehézfegyvert halmoznak fel és használnak, kiegészülve a különféle térségbeli és nagyhatalmi szövetségesek támogatásával.

Khalifa Hafta tábornok erői az év végére jelentős területeket vontak ellenőrzésük alá a Szirte-öböl környéki olaj- és gázlelőhelyekből, finomító létesítményekből, komoly bevételeket generálva ezzel, ugyanakkor e pénzüsszegek látványosan hiányoznak az

---

¹ <http://english.alarabiya.net/en/perspective/alarabiya-studies/2014/08/25/Libyan-Dawn-Map-of-allies-and-enemies.html>

államkincstárból.² Ezzel egy időben, főként az Egyesült Államok célzott katonai támogatásával (elsősorban korlátozott hatókörű és kiterjedésű légitámadásokkal) más, mérsékeltebbnek tartott katonai csoportok heves harcok során visszafoglalták Szirte városát az Iszlám Állam helyi erőitől. E csoportok azonban ellenségesen viszonyulnak Haftar tábornok erőihez, akik a környező olaj- és gázmezőket ellenőrzik.³ A nyersanyag hatékony értékesítéséhez azonban Haftar tábornoknak mindenképpen szüksége lenne a város közigazgatási és gazdasági infrastruktúrájára, a városban jelen lévő, USA támogatott csoportoknak pedig a környező energiaforrásokra. A két tábor közötti feszültség folyamatosan növekszik annak ellenére, hogy névleg egyazon politikai-katonai szövetséghez tartoznak és fő közös céljuk az Iszlám Állam elleni fellépés (lenne).

Fentiekén túl a mindennapi gazdasági élethez szükséges feltételek biztosítása még az Iszlám Államtól visszafoglalt és többé-kevésbé pacifikált térségekben is akadózik, mindennaposak az áramkimaradások, a vízhiány és a készpénzellátás problémái.⁴

Külső segítség

Az **USA és a NATO** jelenlegi legfontosabb célja az **Iszlám Állam** lehető leggyorsabb **visszaszorítása** a jelentősebb városok és energiaforrások környékéről, megfosztva ezzel a bevételei nagy részétől, illetve kimondatlan célként szerepel a terrorszervezet „befolyási övezetébe” vonható lakossági kör minimalizálása is figyelembe véve azt a szempontot is, miszerint a vidéki, rendkívül erős törzsi kötődésekkel rendelkező lakosság hagyományosan nem annyira fogékony az extrém szélsőséges iszlamista propagandára, mint más térségbeli országok lakossága. A 2016 őszén végrehajtott, növekvő intenzitású légitámadások azonban azt jelzik, hogy az USA adott esetben a többi líbiai belpolitikai szereplő egyetértése nélkül is kész folytatni e tevékenységét, újabb esetleges belső törésvonal létrehozását kockáztatva.⁵

A másik legfontosabb külső csoportot **Egyiptom, az Egyesült Arab Emírátsok és Oroszország** alkotják, amelynek fő célja a korábbi líbiai nemzeti hadsereg magjának megőrzése és egy ütőképes haderő fenntartása, amely hosszabb távon a politikai stabilitást is biztosítani tudná. Haftar tábornok erői burkolt politikai és jelentős katonai támogatást kapnak

---

² <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/north-africa/libya/libyan-political-agreement-time-reset>

³ <http://www.ecfr.eu/mena/mappinglibya>

⁴ <http://www.dw.com/en/world-bank-warns-libya-faces-economic-collapse/a-36089864>

⁵ Ripley, Tim, Air strike Libya, In *Air Forces Monthly*, December 2016 issue 345, 76-77. o.

e csoporttól⁶ (komoly ütőerejű támadófegyverek érkeztek Egyiptomból, emirátusokbeli pénzügyi fedezetből, a hagyományosnak mondható – még a Kadhafi éra alatt „megszokottá” vált – orosz lőszerszállítmányok mellett).

Fentiek mellett **Franciaország** külön, korlátozott katonai segítséget is nyújt, elsősorban Haftar tábornok hadserege számára, a célzott terrorizmusellenes műveletek hatékonyságának javítása érdekében. E támogatás politikai színezetet kevésbé ölt, mindenekelőtt a francia észak-afrikai térség egészére (Mali, Niger) kiterjedő terrorellenes harc integráns részét képezi.

Az ország belpolitikai és biztonsági viszonyaira befolyással bíró fenti külső szereplők részéről az utóbbi időben érzékelhető az együttműködési szándék, mivel jelenleg az Iszlám Állam jelentette terrorizmus veszélyén túl a legjelentősebb kockázatot az egymással esetlegesen újra jelentős katonai konfliktusba keveredő mérsékelt erők jelentik, amelyek külső támogatással késztetést érezhetnek a belpolitikai színtér „meghódítására”. Egy ilyen legrosszabb forgatókönyv teljesen ellehetetlenítené a jelenleg leginkább „tetszhalott” állapotban lévő békefolyamat sikerének lehetőségét.

Szintén nagyon fontos előfeltétele lenne a valódi békefolyamat beindításának a különböző **reguláris és irreguláris, paramilitáris erők helyzetének rendezése**. E cél már a kezdeti, 2015-ös hosszú távú rendezési tervben kiemelt helyen szerepelt. Líbiában már évtizedek óta hagyományosan erős a különféle fegyveres alakulatok befolyása a társadalom egészére, ennek egyrészt a Kadhafi rendszer erőltetett fegyverkezése és a környező afrikai országokban végrehajtott rendszeres fegyveres beavatkozás, ebből fakadóan a hadsereg tradicionálisan erős belpolitikai szerepe volt az oka, másrészt a rezsim bukása utáni polgárháborús helyzet egyfajta cezúrát jelentett sok belpolitikai szereplő szempontjából, számos aktor jelenleg is az alapján határozza meg magát és saját szerepét, hogy milyen mértékben vette ki részét a polgárháborús harcokból. Ezen számos fegyveres szereplő valamiféle közös platformra hozása alapvető feltétele a békének, ugyanakkor a puszta területi és nyersanyag ellenőrzési kérdéseken túl kiemelt jelentősége van a majdani egységes kormányhadsereg kialakítandó parancsnoki struktúrájának, valamint az irreguláris egységek államhoz és az állami hadsereghez fűződő viszonyának is (több szereplő nem hivatalos kapcsolatokat tart fenn líbiai és külföldi állami szereplőkkel, amely nagymértékben nehezíti az egyébként sem egyszerűen meghatározható nemzeti érdekek képviselését). Jelen állás szerint valamennyi szereplőnek

---

⁶ Ripley, Tim, Air strike Libya, In *Air Forces Monthly*, December 2016 issue 345, 78-80. o.

szükséges bizonyos mértékű engedményeket tennie a megegyezés érdekében: Haftar tábornok erői nem „nyerhetik túl” magukat Szirte városa környékén, hiszen ez kiélezné a jelenleg is rendkívül feszült viszonyt az USA támogatását élvező szövetséges erőkkel; utóbbi erők nem törekedhetnek egy-egy város, területi egység kizárólagos irányítására még a terrorizmus, az Iszlám Állam elleni harc nevében sem; a nemzetközi közösség (ideértve az Európai Uniót is, különös tekintettel annak külpolitikai prioritást élvező Észak-Afrika politikájára) sokkal nagyobb figyelmet fordíthatna a politikai dialógus terepének (békéltető egyeztetések, rendszeres párbeszéd a hivatalosan szövetséges, de gyakorlatilag rivális katonai vezetők között) kialakítására⁷, lévén e téren jelentős tapasztalatokkal rendelkeznek, ugyanakkor ez idáig e faktor sajnos nem kapott kiemelt figyelmet.

Harc az Iszlám Állam (és a saját szövetségesek) ellen

Az Iszlám Állam líbiai szárnya 2016. év elejére jelentősnek mondható területeket vont befolyása alá. (A hagyományos értelemben vett területfoglalás, pl. városok, teljes régiók elfoglalása Líbiában nem volt annyira jellemző, mint a térség más államaiban, így például Szíriában és Irakban, elsősorban a rendkívül erős helyi törzsi szerveződéseknek, valamint a vidéki lakosság ellenérzésének köszönhetően). A Líbiában egymással is versengő felek és a legfontosabb külföldi támogatóik ennek ellenére az év közepére egyezségekre jutottak azt illetően, hogy a legneuralgikusabb pontokon mindenképpen katonai beavatkozás szükséges. Ennek legfontosabb lépéseként 2016 júniusában került sor az **al-Bunyan al-Marsus** (Bevehetetlen építmény) **elnevezésű hadműveletre**, amely az **Iszlám Állam Szirte városából történő végleges kiszorítását** célozta.⁸⁹ A műveletet végrehajtó erők gerincét önkéntesek adták (elsősorban Miszráta városából), valamint a nyugati szövetségesek célzott légitámadásokkal támogatták azt. A keleti országrész haderői csupán kismértékben (főként a különféle olajlétesítményeket őrző magáncégek és helyi állami szervek fegyveresei) vettek részt a támadásban, Haftar tábornok erői pedig egyáltalán nem. A NATO és az USA másodlagos célja, miszerint egy Iszlám Állam elleni közös művelet segíthet az országot megbénító katonai és politikai szembenállás megszüntetésében, egyáltalán nem sikerült, a hadműveletben csupán a fegyveresek fenti csoportjai vettek részt, így a katonai nyereséget

⁷ <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/north-africa/libya/libyan-political-agreement-time-reset>

⁸ <http://www.ecfr.eu/mena/mappinglibya>

⁹ <http://www.natolibguides.info/libya>

sem sikerült politikai tőkévé kovácsolni (sőt egyes szakértők szerint a megosztottság csak tovább nőtt).¹⁰

A fentiekből adódó, továbbra is fennálló megosztottság több szempontból is nehezíti a kiegyezést. Egyrészt a mérsékelt erők konfliktusainak kiéleződése, esetleges újabb fegyveres összecsapások a nyugati és keleti katonai parancsnokok csapatai között egy újabb, súlyos frontot nyitna, amely a külföldi szövetségesek közötti viszonyt is tovább rontaná, másrészt Szirte elfoglalása még közel sem jelenti az Iszlám Állam elleni műveletek végét vagy a fenyegetés megszűntét, a szervezet (több más országban már látott módon) rendkívül gyorsan tudja áthelyezni és újraszervezni erőit, ráadásul a potenciális ellenfelei egymás elleni harca középtávon még erősítheti is pozícióit.

Külföldi katonai beavatkozás jelenlegi formái

EUNAVFOR MED (Az Európai Unió Földközi-tengeri Haditengerészeti Ereje)

Az EUNAVFOR MED művelet alapvetően **három szakaszból** épül fel:

1. szakasz: a Földközi-tengeren tevékenykedő embercsempész hálózatok megfigyelése és képességeik, lehetőségeik, valamint működési területük pontos feltérképezése
2. szakasz: a csempészgyanús tengeri járművek felkutatása és szükség esetén eltérítése
3. szakasz: a gyanús járművek elkobzása vagy elpusztítása, lehetőség szerint még azelőtt, hogy az embercsempész szervezetek használatba vennék azokat.¹¹

A művelet az év egészéhez hasonlóan jelenleg is a 2. szakaszában tart, vagyis elsősorban a embercsempészetre használt vízi járművek felkutatása és szükség esetén eltérítése zajlik, a résztvevő államok haditengerészeti erői által.

---

¹⁰ <https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/aug/02/us-bombing-libya-isis-strongholds-vicious-cycle>

¹¹ https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eunavfor-med_en

A katonai akciók keretében 2016. november 19-ig **összesen 101, embercsempészettel** és kereskedelemmel gyanúsított személy került bíróság elé Olaszországban, és összesen 347 vízi járművet sikerült elkobozni vagy egyéb módon megakadályozni csempészési célokra történő újrahasznosításukat. A műveletben jelenleg (2016 novemberének végén) **összesen 10 hadihajó és 8 légi jármű vesz részt rendszeresen**, 25 résztvevő államból.¹² A résztvevők köre és a részvételük mértéke rugalmasan változik, természetesen az államok mindenkori kapacitásai függvényében. Megállapítható, hogy a művelet (mint az ilyen és ehhez hasonló tengeri járőrtevékenységet követelő műveletek általában) kizárólag hosszú távon tud értékelhető eredményeket felmutatni és a sikerhez a résztvevő államok folyamatos elköteleződése szükséges (lásd a Szomália partjainál végrehajtott Atalanta hadműveletet), jelentős tengeri haderő folyamatos lekötésével, amely természetesen komoly pénzügyi erőforrásokat is igényel. Tekintettel azonban a Líbiából (és más afrikai országokból) érkező migrációs nyomás volumenére, az európai közösség részéről várhatóan a következő időszakban is fennmarad a művelet sikeréhez szükséges politikai akarat.

Külföldi speciális alakulatok bevetése

Első alkalommal a júniusi Szirtét ostromló harcok nyomán kerültek nyilvánosságra olyan sajtóhírek (amelyek egy részét azóta meg is erősítették), miszerint nyugati speciális katonai alakulatok is tevékenyen részt vettek a műveletekben, nem pusztán megfigyelőként vagy instruktorként, hanem tényleges harci cselekményekben is.

Szirte városánál **amerikai különleges alakulatok** (az USA Afrikai Erők Főparancsnoksága, U.S. Africa Command állományából) harcoltak, elsősorban a város ostromának kezdeti szakaszában. Emellett a **brit SAS** (Special Air Services) alakulat katonái is megfordultak Líbiában, a **Miszrátából** származó önkéntes alakulatok támogatása, kiképzése, irányítása céljából.¹³ A francia hadsereg különleges alakulatai Haftar tábornok katonáit segítették, célzott terrorizmusellenes bevetések során. Paradox módon a fenti államok több esetben egymás belső ellenségeinek számító líbiai erőket támogattak/támogatnak, különböző hadműveleti célokkal, így ez különösen rontja a későbbi politikai rendezés esélyeit. Ezen erőfeszítések legalább minimális összehangolását az is nagyban nehezíti, hogy a különleges

---

¹² https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eunavfor-med_en

¹³ https://www.washingtonpost.com/news/checkpoint/wp/2016/08/09/u-s-special-operations-forces-are-providing-direct-on-the-ground-support-for-the-first-time-in-libya/?utm_term=.97264a10a2e1

alakulatok műveletei sok esetben titkosak és az egyébként már megszokott, NATO-n belüli katonai információcsere sem automatikusan vonatkozik rájuk, így ez az erők szétforgácsolását is jelentheti, csökkentve a hatékonyságot.¹⁴

Következtetés:

Fentiekben vázolt eseményekből is látható, hogy az elmúlt fél évben a líbiai politikai, biztonsági helyzet meglehetősen kétarcú képet mutatott. Egyrészt jelentős katonai sikerek történtek az Iszlám Állam kiszorítását, de legalább térszerzésének korlátozását célzó tevékenységeket illetően, ugyanakkor a mód, ahogyan ezt az érintett belföldi és külföldi szereplők elérték sajnos hosszabb távon nem járul hozzá az alapvető fontosságú nemzeti egység eléréséhez, sőt bizonyos részterületeken egymást gyengítő, olykor szövetségesek közötti konfliktusokat is eredményezhető irányba mutat. A nemzetközi közösség és a líbiai nemzeti erők is felismerték a legfontosabb biztonsági kihívásokat, azonban az összehangolás nélküli cselekvés további súlyos problémákat okozhat az országnak.

Felhasznált irodalom

Az Európai Unió Külügyi Szolgálat honlapja, EUNAVFOR MED művelet
https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eunavfor-med_en

Dockery, Wesley: World Bank warns Libya faces economic collapse In: *Deutsche Welle*, október 19, 2016
<http://www.dw.com/en/world-bank-warns-libya-faces-economic-collapse/a-36089864>

Fitzgerald, Mary: Mapping Libya's factions In: *European Council on Foreign Relations*, november 20, 2016
<http://www.ecfr.eu/mena/mappinglibya>

Libya dawn: Map of allies and enemies In: *Al Arabiya Institute for studies*, augusztus 25, 2014
<http://english.alarabiya.net/en/perspective/alarabiya-studies/2014/08/25/Libyan-Dawn-Map-of-allies-and-enemies.html>

NATO multimédia könyvtárának honlapja, Líbia <http://www.natolibguides.info/libya>

Ripley, Tim: Air strike Libya, In *Air Forces Monthly*, December 2016 issue 345

Ryan, Missy; Raghavan, Sudarsan: U.S. Special Operations troops aiding Libyan forces in major battle against Islamic State In: *Washington Post*, Augusztus 9, 2016
https://www.washingtonpost.com/news/checkpoint/wp/2016/08/09/u-s-special-operations-forces-are-providing-direct-on-the-ground-support-for-the-first-time-in-libya/?utm_term=.97264a10a2e1

The Libyan political agreement: Time for a reset In: *International Crisis Group*, november 4, 2016
<https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/north-africa/libya/libyan-political-agreement-time-reset>

---

¹⁴ <http://www.natolibguides.info/libya>

Timm, Trevor: The US bombing Libya again. It's a too familiar vicious cycle In: *The Guardian*, augusztus 2, 2016 <https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/aug/02/us-bombing-libya-isis-strongholds-vicious-cycle>